

2. Храмчихин, Александр. Петля незалежності. Военно-промисловий кур'єр, 2015, № 49 (615).

3. Shevtsova Lilia. Survival in the Trumpian World. The American Interest. February 22, 2017. [Електронний ресурс] / Адреса доступу: <http://www.the-american-interest.com/2017/02/22/survival-in-the-trumpian-world/>

Посвістак Олеся Анатоліївна

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії і
політології Хмельницького
національного університету

ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї В РАМКАХ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Вивчення закономірностей становлення психології сім'ї як галузі наукових знань є актуальним завданням, вирішення якого забезпечить дослідника надійною теоретичною основою, яка сприятиме вирішенню нагальних практичних завдань. Перші наукові теорії сімейних стосунків сформувалися в руслі філософії. З огляду на це актуальним видається дослідження зародження психологічних знань про сім'ю в рамках філософії.

Становлення психології сім'ї як наукової галузі почалося після становлення самої психології як науки. Перше наукове дослідження проблем шлюбно-сімейних стосунків з'явилося в середині XIX ст., а формування концепції психології сім'ї пов'язують з ім'ям Натана Аккермана, який в кінці 1930-х років першим розглянув сім'ю як систему, як емоційний осередок. Проте перші наукові розробки проблем сім'ї та сімейно-шлюбних стосунків знаходимо у працях філософів: Геродот, Сократ, Платон, Арістотель, Конфуцій, Аврелій Августин. Ними опікувалися: Фома Аквінський, італійські натурфілософи епохи Відродження, Б.Спіноза, Ф. Бекон, М. Монтень, Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо, Д. Юм, І. Кант, Г. Гегель, К. Маркс і Ф. Енгельс, А. Шопенгауер, І.Бахофен, Е. Тейлор, Ф. Мак-Леннон, Дж. Леббок, Л. Морган, Ф. Ле-Пле, Е. Дюркгайм, Г. Спенсер, Ф. Ніцше, З. Фройд, К. Юнг, С. К'єркегор, К. Ясперс та інші видатні зарубіжні мислителі, які заторкували ті чи інші аспекти функціонування сім'ї.

Античні філософи виходили з того, що сімейні стосунки – це модель відносин політичних. Що характерно, філософи аналізували виключно одну форму сім'ї – ту, що існувала в безпосередньому оточенні мислителя. Погляди філософів на сімейні стосунки мали форму утопій. Ключовий вплив на ці ідеї мав Платон [1]. У проекті «ідеальної держави» він чітко розмежовує сім'ю і любов та вважає їх сумісними лише в частині статевих союзів з метою продовження роду, оскільки любов – це прояв внутрішньої свободи людини, а сім'я – це необхідність заради інтересів держави; в ідеальній державі від сімейних стосунків пропонувалося відмовитися. Патіархальна теорія сім'ї була пануючою і в Середні віки, і в епоху Просвітництва. Утопічні побудови епохи

Ренесансу, представлені в працях Т. Кампанелли, Дж. Ч. Ваніні, П. Гассенді, а потім і системи утопістів ХІХ ст.: Ш.Фур'є і Р. Оуена, тісно пов'язані з ідеями Платона, знаходяться під їх безпосереднім впливом. Їх об'єднує те, що основною формою визнавалася моногамна сім'я як праобраз суспільства, а саме суспільство розумілося як сім'я, яка розрослася.

Напрямок, що походить від Т. Мора, протистоїть Платону. У центрі утопії знаходиться патріархальна сім'я – клан на чолі з батьком і матір'ю, глава якого відповідає за виховання і освіту дітей. Попри те, що влада належить старшому поколінню до фізичної смерті, а одружені сини підкорюються батькові, велике значення надається почуттям, відносинам, станам окремої людини [2].

Особливе значення у формуванні теорій психології сім'ї мають праці німецьких філософів. Для Канта, Фіхте і Гегеля шлюб – це морально-правовий союз, в якому надзвичайно важливою є духовна єдність шлюбних партнерів. З іншого боку, вони ідеологічно виправдовували нерівноцінність чоловіка і жінки, і, виходячи з цього, жінки в сім'ї та суспільстві. Кантівська концепція шлюбу і сім'ї доводила, нехай ідеалістично, необхідність відмови від феодально-релігійних норм в цій галузі суспільного життя, чим стверджувала революційні для того часу моральні цінності. Погляди Фіхте на шлюб і сім'ю були досить консервативними. Як ідеаліст Фіхте ставить моральні відносини над усіма іншими. Подібно до всіх інших прихильників природного права, він розглядає розвиток відносин між статями у відповідності зі схемою: від фізичних спонукань – до голосу боргу, від інстинкту – до свідомості морального початку.

Залишаючись на позиціях природного права, Фіхте визнає любов як моральну основу шлюбу. Обстоюючи фізичну нерівність чоловіків та жінок, філософ проголошує рівність їх соціальних прав. Положення про те, «що сімейні стосунки мають своєю основою швидше відмову від особистості», – це щось нове, що вводить Гегель в уявлення про сім'ю.

Вищим етапом у розвитку поглядів на шлюбно-сімейні стосунки в німецькій класичній філософії з'явилася концепція Гегеля. Не дивлячись на те, що гегелівське уявлення про сім'ю типово патріархальне, все таки він доводив, що юридична сторона шлюбу і сім'ї підпорядкована моральній. Щоправда, шлюб і сім'ю, перш за все, пов'язував з суспільною необхідністю, а потім вже з індивідуальною потребою, однак його обґрунтування важливості афективної функції сім'ї в подальшому були доопрацьовані спочатку соціологами, а згодом – психологами.

Таким чином, теоретичні конструкти утопістів дали поштовх розвитку двох протилежних напрямів психологічного вивчення сім'ї. Прихильники платонівської концепції, ставлячи на перше місце благо держави та порядок, ведуть мову про сім'ю як її інструмент (соціальний інститут) і закладають основи макропідходу до психологічного вивчення сім'ї. Їх опоненти, зосередившись на свободі та благах індивідуальної людини, зважають на психологічних аспектах шлюбно-сімейних стосунків і дають поштовх розвитку мікропідходу до психології сім'ї. В подальшому саме цю теоретичну концепцію доопрацьовали Кант, Фіхте, Гегель, відіграли важливу роль в змінах суспільної

думки стосовно шлюбу та сім'ї. Завдяки їм змінилося розуміння основ сім'ї: вона має ґрунтуватися не на «божественному провидінні», а на особистому виборі людини.

Література

1. Карабанова С. Теория и практика домоведения: Конспект лекций [Электронный ресурс] / С. Ф. Карабанова // Режим доступа: http://abc.vvsu.ru/Books/I_domoved/
2. Минеева О. Фамилистика. Обзор научных представлений о семье / О. Минеева, А. Лидерс // Социальный психолог. – 2011. – №1. – С. 19-59.

Проніна Вікторія Олександрівна
аспірант кафедри психології
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СЕМАНТИКИ У СУБ'ЄКТИВНОМУ КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ НАУКОВОГО ЗНАННЯ (НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПЦІЙ О.М. ЛЕОНТЬЄВА ТА С.Л. РУБІНШТЕЙНА)

З недосконалості процедур лексичного аналізу через відсутність його критеріїв впливає, що значення слова – це тільки деякий мисленнєвий конструкт – набір сенсів, тому що слово – фізична оболонка, що містить поняттєву дефініцію [1]. За думкою М.І. Костомарова кожне слово по-різному осмислюється суб'єктами, тому поняттєва дефініція, або смисловий код, є важливою.

Доречно відзначити, що назва даного есе є тавтологічною, тому що семантику ми розглядаємо за традицією логіків-семантиків починаючи з Петра Іспанського (Іван ХХІ), які семантику розглядали як контекстний смисл, але здається доречним підкреслити абсолютну унікальність тих гносеологічних добутоків, які створює вчений розум. Крім того, у роботі свідомо не проводиться поняттєвий аналіз використаних термінів, через особливості встановленого формату викладу.

Поняття розглядається С.І. Ожеговим та Н.Ю. Шведовою як логічно оформлена загальна думка про клас предметів та явищ [4, с.561], а термін як назва визначеного поняття при позначенні речей [4, с.795], тобто можна сказати, що терміни здобуваються з поняттєвої маси, як метал с руди.[5, с. 6]

Також, поняття визначають як одну з форм відображення світу у мисленні, тобто процес формування та використання понять опиняється під великим суб'єктивним впливом дослідника, навіть коли останній керується лише об'єктивними науковими принципами. Нерідко, коли термін запозичують з іншого наукового напрямку або галузі, він втрачає однозначність та точність, тому що він входив до певної позаконтекстної системи. Необхідність розгляду термінів у рамках контексту обґрунтовується думкою В.А. Канке, слова